

Mebrure Gönenç (1900-1981)

TBMM Albümü, C.1, TBMM Yayınları, Ankara 2010.

TBMM'nin ilk kadın milletvekillerinden biri olan Mebrure Gönenç, 1900 yılında İstanbul'da Üsküdar'da doğmuştur. Babası eski hazine-i hassa memurlarından İbrahim Bey annesi Didar Hanım'dır. İlk öğretimine Üsküdar Kız Sanayi Mektebi'nde başlamış daha sonra Beşiktaş İttihad-ı Osmanî Mektebi'nde devam etmiştir. 1914 yılında az sayıda Türk öğrencinin eğitim gördüğü Arnavutköy Amerikan Koleji'ne girmiş ve 1919 yılında mezun olmuştur. Okulu bitirdikten sonra bir süre Beylerbeyi Kız Mektebi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Başarılı genç bir eğitimci olarak İstanbul'da tanınmış ve Gedikpaşa Amerikan Mektebi'nde Türkçe derslerine girmiştir. Ardından Çamlıca Lisesi'nde İngilizce daha sonra Üsküdar Amerikan Mektebi'nde İngilizce ve fen bilgisi öğretmenlikleri yapmıştır. Modern Türkiye'nin dünyaya tanıtımına hizmet etmek üzere 12 Haziran- 5 Eylül 1926 tarihleri arasında Karadeniz Vapurunda düzenlenen seyyar sergi ile Avrupa seyahatine katılmıştır. Türk mallarını dünyaya tanıtmak üzere yolculuk eden görevliler, tüccarlar, sanatçılar, basın temsilcileri, devlet adamları ve öğretmenlerden seçilmiş olan 285 kişiden biri olmuştur.

Mebrure Hanım, Kıbrıslı bir aileye mensup olan Dr. Ahmet Remzi Bey ile 1927 yılında İstanbul'da evlenmiştir. Bundan sonra eşinin adını almış ve Mebrure Remzi olarak tanınmıştır. Dr.Ahmet Remzi Bey'in Adana'da hükümet tabibi olarak görevlendirilmesi üzerine Adana'ya yerleşen ailenin 1929 yılında Ayşe Füsün ve 1933 yılında Gülgün ismini verdikleri iki çocukları doğmuştur. Dr. Ahmet Remzi Bey 1927-1930 yılları arasında Adana Emraz-ı Zühreviye Hastanesi'nde, 1930-1933 yılları arasında da Adana Belediyesi Hastanesi'nde baştabip olarak görev yapmıştır. Bu süreçte Adana'da tanınan bir doktor olmuş Halkevi'nde önemli görevler üstlenmiştir. Mebrure Hanım da çeşitli yardım faaliyetleri içinde

görev almış ve aydın bir Türk kadını olarak Adana'da kısa sürede tanınmaya başlamıştır.

1930 yılında Belediye Kanunu ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması üzerine Dr. Ahmet Remzi Bey eşini siyasete girme konusunda desteklemiş ve Mebrure Hanım önce Cumhuriyet Halk Fırkası'na üye olmuştur. Cumhuriyet rejiminin değerlerini benimseyen iyi eğitim görmüş modern bir Türk kadını olması onun 1930 belediye seçimlerinde Adana'dan belediye meclis üyesi adayı olarak gösterilmesinde önemli rol oynamıştır. 1930 belediye seçimlerinde ilk kadın belediye meclis üyesi olarak Adana Belediye Meclisi'ne seçilmiştir. Ocak 1933'te Adana'ya yaptığı gezi sırasında **Mustafa Kemal Paşa**'yı karşılayalar arasında yer almıştır. Yurt gezilerinde Mustafa Kemal Paşa gittiği yerlerde özellikle belediye meclislerinde görev alan kadınlarla görüşmüş ve kadınların siyasi hayata katılımını cesaretlendirmiştir. Bu çerçevede Adana gezisinde kadın belediye meclis üyesi Mebrure Hanım'ı da yakından tanıma fırsatı bulmuştur.

Eşinin 1933 yılı haziran ayında İçel Sıhhat ve İctimai Muavenet Müdürlüğü'ne atanması üzerine aile Mersin'e taşınmıştır. Mebrure Hanım, 1934 belediye seçimlerinde bu sefer Mersin'den belediye meclis üyeliğine seçilmiştir. Mersin Belediye Meclisi'nde muhtelif işler komisyonunda görev almıştır. **Teşkilat-ı Esasiye Kanununda** 5 Aralık 1934 yılında yapılan bir değişiklikle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınması üzerine Atatürk tarafından milletvekili adayı olarak seçilen 17 kadından biri olmuştur. Kadın milletvekili adayları belirlenirken daha çok eğitimi, yabancı dil bilen, belediye meclislerinde görev alan ve toplumda saygı gören kişiler tercih edilmiştir. Kadın adaylar Konya, Erzurum, Malatya, Diyarbakır, Afyon, Trabzon gibi ayrı ayrı illerden gösterilerek farklı bölgelerde yaşayan kadınların sorunlarının TBMM'ye taşınması amaçlanmıştır.

Mebrure Gönenç'in 1935 seçimlerinde milletvekili adayı olarak gösterilmesinde öğretmen kimliği ve belediye meclis üyesi olarak yaptığı faaliyetlerden dolayı 1933 yılında Adana'ya yaptığı gezi sırasında görüştüğü Atatürk'ün taktirini kazanması etkili olmuştur. Afyon şehrinden aday gösterilmesinde ise Afyon Milletvekili **Ali Çetinkaya** ile olan akrabalıkları önemli rol oynamıştır. Kadınların katılımıyla 8 Şubat 1935'te yapılan ilk genel seçimlerde Mebrure Gönenç 666 oyla V. Dönem Afyon Milletvekilliğine seçilmiştir. 8 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağı ile 1 Mart 1935'te Meclise katılmıştır. TBMM kürsüsünde yemin eden ilk Türk kadın milletvekili olarak tarihe geçmiştir.

Mebrure Hanım'ın milletvekili seçildikten sonra katıldığı ilk toplantı 12.Uluslararası Kadın Birliği Kongresi olmuştur. İstanbul'da 18-24 Nisan 1935 tarihleri arasında **Türk Kadınlar Birliği**'nin ev sahipliğinde toplanan kongreye 32 ülkeden yaklaşık beş yüz kadın temsilci iştirak etmiştir. Türkiye'yi temsilen ise Türk Kadınlar Birliği üyeleri yanında henüz TBMM'ye yeni seçilmiş kadın milletvekillerinden Mebrure Gönenç'le birlikte **Mihri Pektaş, Huriye Öniç, Ferruh Gübgüb**, Meliha Ulaş, **Behire Bediz Morova, Esmâ Nayman, Nakiye Elgün** ve **Türkan Baştuğ** katılmıştır. Milletvekilleri tek tek kürsüye davet edilerek delegelere tanıtılmışlardır. Kongrede en çok üzerinde durulan konulardan biri Türkiye'nin pek çok ülkeden önce kadınlara siyasal haklarını tanıması olmuştur.

Mebrure Gönenç, milletvekilliğinin yanı sıra eğitim kültür alanında da çeşitli faaliyetler içerisinde yer almıştır. Atatürk tarafından 1935 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan Üçüncü **Türk Dil Kurultayı**'na davet edilen milletvekillerinden biridir. Kurultay'daki genel oturumları takip etmiş ve dil eğitimi konusundaki tecrübelerini paylaşmıştır. Mebrure Hanım milletvekilliği sırasında TBMM'de çeşitli komisyonlarda da görev almıştır. Örneğin Atatürk'ün ölümünden sonra 11 Kasım 1938 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi için oluşturulan oy sayım komitesinde görev yapmıştır.

Mebrure Gönenç, diğer milletvekili arkadaşlarıyla her yıl yaz döneminde Afyon'a gidip, seçim bölgesinin sorunlarıyla ilgilenmiştir. Afyon'la ilgili 1935 yılında hazırladığı raporda **Cumhuriyet Halk Fırkası**'nın ve **Halkevlerinin** köylüleri bilgilendirmesi gerektiğini, kadınların sosyal yönden çok geri olduğunu, birçok köyde kıtlık derecesinde az ürün alındığını, liselerde öğretmen açığı bulunduğunu, buradaki kaplıcaların düzenlenerek hizmete açılması gerektiğini ve içki ile mücadelenin şart olduğunu belirtmiştir. Mebrure Gönenç seçim bölgesinin sorunlarına dair daha sonraki yıllarda da hazırladığı raporlarla seçmenlerinin isteklerini Hükümete iletmıştır. Öğretmen kimliğinin de etkisiyle Afyon'un en önemli sorunu olarak eğitim meseleleri üzerinde durmuştur.

Mebrure Gönenç, 1939 ve 1943 seçimlerinde de Afyon milletvekilliğine yeniden seçilmiştir. Milletvekilliği yaptığı V, VI ve VII. dönemler boyunca Nafia Encümeni'nde görev yapmıştır. Hemen her yıl ağustos ayının sonunda Afyon için tarihi bir gün olan Büyük Taarruz'un yıl dönümü kutlamaları için seçim bölgesine gitmiştir. Milletvekili arkadaşları Edirne Milletvekili Fatma Memik ve Erzurum Milletvekili Nakiye Elgün de her yıl Mebrure Hanım'a eşlik ederek törenlere katılmışlardır. Bu milletvekilleri ile dostluğu ölünceye kadar devam etmiştir.

Mebrure Gönenç, üç dönem Afyon milletvekili olarak TBMM'de görev yaptıktan sonra 1946 yılında siyasî hayata veda etmiştir. Bundan sonra çeşitli yardım faaliyetleri içinde yer almıştır. Eşi Dr. Remzi Gönenç de uzun yıllar Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü yapmıştır. Mebrure Hanım, 1950 yılında Eskişehir'de yaşanan sel felaketi üzerine **Kızılay** ve Yardımseverler Derneği iş birliği ile Ankara'da oluşturulan bir yardım komitesinde görev almıştır. Komite giyecek eşya ve para toplayarak afetzedeler için çalışmıştır. Ayrıca 1950 yılında Ankara'da kurulan Türkiye Sağır, Dilsiz ve Körler Derneği Başkanlığı yapmıştır. Mütevazı bir hayat süren Mebrure Hanım hayatının son günlerini Ankara'da geçirmiştir. 6 Aralık 1981'de kalp yetmezliğinden Ankara'da vefat etmiştir.

Nuray ÖZDEMİR

KAYNAKÇA

AKTAN, Oğuz, "Cumhuriyet Döneminden Bir Portre: İlk Kadın Milletvekillerinden Mebrure Gönenç (1900-1981)", **Atatürkçü Bilinç Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1994, s.48-56.

"Belediye Meclisi Dün Çalışmasına Başladı", **Yeni Mersin**, 2 Kasım 1934, s.1.

DEMİRDELEN, Ceren, **Haber Gazetesi'ne Göre Afyonkarahisar'ın Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu (1938-1948)**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2008.

"Diğer Bir Teşebbüs", **Ulus**, 8 Mart 1950, s.4.

"Dünya Kadınlar Kongresi Başladı", **Kurun**, 19 Nisan 1935, s.3.

ERDEM, Ufuk, **Türkiye Cumhuriyeti Kendini Tanıtıyor Yüzer Sergi Avrupa'da**, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2019.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-V.Dönem 1935-1939**, C.II, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2001.

"Sağır ve Dilsizler Derneği'nin Toplantısı", **Zafer**, 21 Aralık 1950, s.3.

SEZER, Ayten, "Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis'teki Çalışmaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: XIV, Sayı:42, Kasım 1998, s.889-905.

ŞAHİN, Cemile, **Türk Parlamentosundaki Kadın Milletvekilleri (1935-2007)**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2010.

TBMM Arşivi, TBMM V.Dönem Afyonkarahisar Milletvekili Mebrure Gönenc'in 868 Numaralı Tercüme-i Hal Dosyası.

"Üçüncü Dil Kurultayı", **Ulus**, 20 Ağustos 1936, s.5.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mebrure-gonenc-1900-1981/?pdf=3500> adresinden erişilmiştir